

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Vallensgaards Historie.

Samlet efter foreliggende historiske Kilder.

Af J. A. Jørgensen.

Naar man passerer Landevejen fra Aafirkeby til Almindingen, vil man, omtrent midtvejs, ikke kunne undgaa at lægge Mærke til en stor, smuk Gaard, beliggende paa den østlige Side af Vejen. Midt for Stuehuset prange to store, og ved Indkørselsporten et stort Lindetræ, som utvivlsomt kunde fortælle meget fra gamle Dage, hvis de kunde tale. Det er en historisk Gaard, man har for sig, vel kendt gennem 2 a 3 Aarhundreder under Navnet Ballensgaard, hvilket i ældre Tider stedse iktreves „Wallandsgaard“. Bygningerne se nye og vedligeholdte ud, og ere det ogsaa; Stuehuset og den vestre Længe opførtes fra ny af i Aaret 1881 af Gaardens forrige Ejer, Proprietær Johannes Georg Müller, og de øvrige Længer ombyggedes i 70erne; en ny Kostald opførtes i 90erne. Herved forsvandt den gamle Ballensgaard, som dog ikke var saa gammel, at den havde set Sveder Kettingt inden for sine Døre. Alligevel spørgede det for Lydhøre Øren og synste Øine slemst i hin gamle Gaard, men nu er det ganske forbi med alt Spøgeriet, og man kan roligt besøge den gjæstfrie Gaard og dvæle der, hvor der er hyggeligt og godt at være.

Første Gang, vi i gamle Dokumenter træffe Navnet „Wallensgaard“, er den 29. April 1541. Det er et paa det plattyske (lückske) Sprog affattet Aktstykke og lyder saaledes i Oversættelse:

„Borgemestere og Raadmænd i Lybeck
 „bekjende ved deres aabne Brev, at de have
 „overdraget Carsten Lüneborg „Wallands-
 „gorden“*) paa Bornholm, hvilken en tidlang
 „laa øde, men som han har opbygget og
 „anvendt megen Beføstning paa, som arveligt
 „Lehn, Arving efter Arving, saalænge Raadet
 „har Landet Bornholm i Besiddelse, imod,
 „at han deraf til Herflabet, det nuværende
 „eller tilkommende, erlægger aarligt 1 Tønde
 „Smør, og da dette skeer til Kronens Nytte
 „og Gavn, nærer man det tillidsfulde Haab,
 „at den Kongl. Regjering vil stadfæste denne
 „forlehnung Fredag post. dom.
 „Quasimodog.

Orig. paa Pergament med Stadens store Segl vedhængende. Raadh. Arch. i Lybeck. Fasc. Varia 1.—16.

Her aftrykt efter Hübertz Aktstykke Nr. 102. Side 103.

Af dette Aktstykke synes at fremgaa, at Gaarden oprindelig har tilhørt Kongen, men at den en Tid har ligget øde og ubeboet. Men saa opduffer pludselig en Mand ved Navn Carsten Lüneborg, som havde opbygget de nedfaldne Bygninger og anvendt megen Beføstning herpaa. Hvem han var, hvorfra han kom, og med hvilken Ret, han tog fat paa dette Arbejde, melder Historien intet om. Der havde paa det nævnte Tidrum allerede i vistnok henved 4 a 500 Aar været Gaard- og Gaardbrugere (Fæstere) paa Bornholm, og de fleste Gaarde have sikkert nok ved Siden af et Gaardstal (den 1ste, 2den, 3dje Gaard osv.) haft et Navn, men de historiske Efterretninger herom ere

*) Østst Udtale af Wallandsgaarden.

hderst sparsomme, og Wallensgaard er derfor et Gaardnavn, som maaste er det ældste, vi kende, om der end, som foran bemærket, maa have været Navn paa de fleste af Dens Gaarde.

Carsten Liineborg havde altsaa ved det nyeste Raads Forlehningsbrev faaet Brugsretten til Wallensgaard, saa længe Lybekkerne raadebde over Den, men da dette kun i det hele skulde vare 50 Aar, og heldigvis ej heller kom til at vare længere, maatte han, hvis han eller hans Arvinger efter Lybekernes Afreise kunde vente at beholde Gaarden, sikre sig Kongens Bekræftelse paa disses Lehnsbrev. Et saadant foreligger dog ikke, og Sagen kom ogsaa til at dreie helt anderledes. Sveder Kettingk havde nemlig kastet sine Dine paa denne Gaard og købte den, eller rettere Brugsretten til den, af Carsten Liineborg, hvorefter han allerførst søgte at blive fri for at hvede den aarlig Afgift, 1 Td. Smør, hvilket lykkedes, ligesom han derefter, medens han endnu var i Kong Frederik den 2dens Yndest og Raade, fik denne til at udstede følgende Gavebrev*):

Hübery Aukt. Nr. 305. Side 301:
1565 d. 13. April.

1565. 13 April. Gavebrev paa Wallensgaard.

Skjode til Jørgen Ketting.

Fr. 11. Giøre alle witterligt at wij aff wor synderlig gunst och naade saa och for troschaff och willig tjeneste, som os Elschel. Sueder Ketting Embitzmand paa wort slot Hammershus och wor Jurisdictsfoged paa wort Land Borneholm ofs och riget hertil giort och beuist haffuer, och hand och hans søn Jørgen Ketting her effther troligen giøre och beuise mue och skulle, haffue wndt skiøtt och giffuit, och nu mett thette wor obne bress vnder siøder och giffuer forne Jørgen Ketting och hans arffvinge

*) I „Kronens Skjoder“ Side 103 hedder det: 13. April 1565. Lundegaard. Skjode til Jørgen Ketting paa en Gaard kaldet Wallensgaard i Alier Sogn. S. Herred. Børnholm, at besidde saa frit som Udelen sit Gods der paa Landet.

N. 8. 464 Kunc. i Saml., Børnholm.

en wor och kronens gaard paa forne wort Land Borneholm, vðj sønderheritt vðj Aakiersfogen liggendes, kallis Wallensgaard, met ald same gaard; rente och rette tilligelse, agger, eng, skouff, mark, fiskewand, segang, wott og tiuffuert aldeles inthet vndertagit, at haffue, nyde, bruge och beholde til arffuelig eyendome met ald kongelige rente och rettighed, saa frij som Uddelen nyder och bruger theris goth ther paa landet. Dog saa at forne Jørgen Ketting och hans arffuinge, skulle were ofs och wore efftherkommere koninger vðj Danmark och Danmarkis rige hulde och tro, wort och rigens gaffn och beste wiche och ramme, och wor skade och fordersfue aff theris yderste formue wende och affuerige. Thij forbiude wij alle, ehuo the helst ere eller were kunde serdelis wore fogitter, Embitzmend och alle andre forne Jørgen Ketting eller hans arffuinge her emod paa forne Wallensgaard eller nogen sin rente och rette tilligelse met herligheth och friiheth effther som foruit staar, at hindre eller i nogre maade forfang at giøre vnder wort hyllyst och naade. Siffuit Lundegaard then xij Aprilis 65.

(Udlaft i Geh. Arch. Børnh. 51.).

Af Brevet ses, at Kettingk tillige havde opnaaet en anden ret betydelig Fordel; han var nemlig bleven Kongens Jurisdiktionsfoged ved Siden af sin Stilling som Lybekernes Slotsfoged. Denne Stilling havde hidtil været betroet til danske Mænd, som Kongen havde Tillid til, og som skulde varetage hans og Kronens Løb lige overfor Lybekernes Anmasfelse. At Kettingk som Følge af disses Begunstigelse fra Kongens Side følte sig fast i Sædet og optraadte overmodigt lige overfor Børnholmerne, siger sig selv. Det varede imidlertid ikke længe, før der til Kongen blev klaget, og det Gæng efter Gæng, over Kettingks Administration i det hele taget, og særlig over hans Fremgangsmaade som Kongens Jurisdiktionsfoged, idet han ikke varetog Kongens Interesser pligtsskyldigt. Dette blev Udgangspunktet til hans Fald, som efter mange og lange Forhandlinger, meget imod det nyeste Raads Ønske, endelig indtraf 1573, i hvilket Aar Raadet maatte

affbedige ham. Han traf sig nu foreløbig tilbage til Wallensgaard, men folgte den snart efter til Sylvester Francke og rejste til Lybek. Hans Søns Gavebrev paa Wallensgaard nævnes ikke mere; antagelig er det af Kongen blevet annulleret.

Kettingf havde tidligere gentagne Gange skrevet til Raadet i Lybek, at Wallensgaard ikke burde komme i danske Hænder, og det samme havde hans Efterfølger gjort. Det var fremhævet, at den ganske vist ikke var meget værd, men Bryggeriet paa Gaarden var godt, og saa var der her udmærkede Græsgange for det store Vildt, noget, som man i hine Tider værdsatte temmelig høit. Raadet havde imidlertid svaret, at Wallensgaard vilde man ikke nægte Kettingf, men sælges kunde den ikke. Dette Svar synes at antyde, at man har erkendt, at Gaarden hørte under den danske Krone, saa snart Bornholm maatte tilbagegives, og det har rimeligvis været dette, der har bevæget Kettingf til at sælge Gaarden til Sylvester Francke. Efter at Frederik d. 2den heldigt havde krævet og faaet Bornholm tilbage efter de 50 Aars Forløb, i hvilke Lybekkerne havde udsuget Den, ansattes saa atter en dansk Lehnsmænd, Henrich Brahe, paa Bornholm. Han forlehnedes nemlig d. 2. Juni 1579 med Hammershus' Lehn tilligemed det Gods, der var tilfaldet Kronen for Peder Dyes Arvinger, og Erik Hardenbergs Gods, paa samme Bilskaar, som Mogens Gøye havde haft det. Han skulde herfor give Kongen 1500 gode gamle Dalere særligt for den visse Rente (Indtægt), og Halvdelen af den ubiåse (Bøder og besk.). I Mæret 1580 udstedte Kongen følgende Brev til Brahe:

Hübery Aftst. Nr. 330. Side 448.

1580. 1. Decbr. Sylvester Franckes Gaard, Wallensgaard, som han har kjøbt af

Schweder Ketting, at inddrages under Slottet for 1000 Daler, han skylder Kongen.

Frederich thend andenn medt Guz Naabe Danmarkis, Morgis, wendis och gothis Konning etc.

Wor gunst tilfornn. Wiid, att som wij nogenn Aar forleden hassue lonth och forstracht Syluester francke med JM Daler, huorpaa wij hassue hans Bress, att same penninge schulle egien weritt bethaltdt till Sanctj Hansdag Aar 79, och hassuer hand forschreffuid Ofs hans gaard och godh, som hand hassuer kjøpt aff Suether Kietthing therpaa Boringholm til wnderpant, saa att thesorn hand icke bethalde Ofs for^{ne} Summa Penninge indenn thend dag, hans Bress formelditt, skulle wij hassue fuldmagt for^{ne} hans gaardt att annhamme. Och efftherthj same Dag lenge siidenn er forlobenn, och Penningenn icke endnu ere bethald, tha bede wij thig och wille, att thu paa wore wegne strax annhammer for^{ne} Syluster franckis gaardt therpaa Boringholm wnder wortt Slott Hammershus, och ald Renthenn theraff opbere och fore till Regenschaff thill paa widere besteed. Thermed schier wor willge och befallinge, thi thag her ingen forsømmelse fore. Befallendes thig Gudt. Skreffuitt paa wortt Slott Standerborg thend j dag Decembris Aar etc. MDLXXX. Wnder wortt Signnet.

Udskrift:

Ofs Effel. Erlig och welbiurdige Henrich Brahe, wor Mand Chiennere och Embigmand paa wortt Slott Hammershus.

Med en anden Haand:

Her endis Skaanske Chegnelses Aar etc. MDLXXX.

(Original paa Papir i Geh. Arch.)

Henrich Brahe havde imidlertid allerede dengang kjøbt Wallensgaard til sig selv, men da Kongen fik dette at vide, blev han for Alvor vred og lod til sin Lehnsmænd affende følgende Brev:

Hübery Aftst. Nr. 331. Side 489.

1581. 22. April. Om Silvester Franckes Gaard, Wallensgaard, som Henrich Brahe har kjøbt, men som Kongen selv vil have.

Bress til Henrich Brahe.

Fred. II. Wiid, att som wij forfare, atthu stall hassue handlit med of Effel. Siluester francke, om thend gaard Wallandsgaard, som hand hassuer kjøpt aff Sueder Ketting, och epther at wij icke thuiffle, at thig io er witterligat, att for^{ne} Sueder Ketting, saawelsom for^{ne} Syluester Francke,

med wor synderlig Beuilging och thillad-
 else, thend ene epther andenn, samme
 gaard kjøpt haffuer, thu ochsaa wedst thig
 at erindre, at wij siideim med stiid haffue
 Oß tilforhandlit huis godtz, som nogle
 wore wnderfotthe aff Uddelen her wdj
 Riigitt, the Oger och Andre therpaa Landet
 haffdt haffue, saa thu wel theraff kunde
 haffue at betencke, at wij icke wilde tillade
 thiig eller nogenn andenn at Kiobe for^{ne}
 gaard, kunde wij Oß icke anderledis til
 thig forsee, end atthu paa wore wegne
 och Oß til Beste, med for^{ne} Siluester
 Francke om for^{ne} gaard haffuer thig ind-
 lad. Bedendis thig och wille, atthu paa
 wore wegne och Oß til Beste for^{ne} handel,
 om for^{ne} gaard giører med for^{ne} Siluester
 Francke til Ende, thagenbis endelig, noig-
 agtig skioede aff hannom paa samme gaard
 wnder Oß och Kronnen. Huis thu han-
 nom paa for^{ne} Kioeb wdj haffre eller
 andit allerede wdlagt haffuer, wille wij thig
 lade egien giffue och fornoige, och huis
 hannom ydermere therpaa land tilkomme
 epther thed Kioeb och handel, thu med
 hannom giordt haffuer, wille wij i liige
 maade lade hannom giffue, naar wij aff
 thig maa haffue therom clar Beskeed.
 Cherepther etc. Actum Wamdrup thend
 22 Aprilis Nar etc. MDLXXXj.

(Skaafste Tegni. I. 240 a.)

At Kongen saa bestemte forlangte
 Ballensgaard kjøbt til sig og Kronen,
 var vistnok begrundet i, at han, som
 han selv skriver, med Skib*) havde
 tilforhandlet sig saadant Gods, „som
 nogle af hans Undersaatter af Udelen
 her udi Riget, the Oger och andre
 ther paa Landet, hafft haffue“. Hen-
 rich Brahe maatte nu handle „om
 igen“ med Sylbester Francke, og
 Gaarden kom derefter ind under
 sit rette Herstab: Kongen. I det
 Mellemrum, som hengik imellem Tiden
 fra 1. Decbr. 1580, da Kongens første
 Brev ankam, og Tiden omkring 1581,
 da hans andet Brev kom, tilhørte
 Ballensgaard altsaa en kort Tid Hen-
 rich Brahe, som dog maa have haft
 den bortforpagtet, thi der foreligger
 et Dokument af 30te Juni 1580, ifølge
 hvilket der af Retten „opmeldtes“ fire
 saakaaldte Riidmænd til at gøre Ind-

førsel og Udlæg i et Bo, og af disse
 fire kaldes den ene Peder Larsen paa
 Ballensgaard. Han har jo imidlertid
 ikke kunnet være andet end Lehnsm-
 and Henrich Brahes midlertidige
 Forpagter. Fra nu af til omtrent
 Aaret 1662 maa Ballensgaard have
 henligget under Slottet som Kongens
 og Kronens Gaard, men saa ophæve-
 des Lehnsvæsenet, og Bornholms
 Lehn blev nu til Bornholms Amt.
 Derfra kan denne og andre saadanne
 Gaarde godt indtil videre have tilhørt
 den enevældige Konge, som lod Amt-
 manden og Amtsforvalteren sørge for
 Administrationen. Omtrent ved denne
 Tid, eller rettere lidt senere, gif vist-
 nok en Del af Kongens Gaarde over
 i privat Eje eller magesfistedes, og i
 sidste Tredjedel af det 17. Aarhun-
 drede*) maa dette være sket med Wal-
 lensgaard. I dette Tidrum opduk-
 ker saa paa Bornholm en Mand, som
 lidt efter lidt fik en mægtig Indflyd-
 else herovre, nemlig Ancher Anthoni
 Müller. Han er født 1654 i Kal-
 lundborg; hvem hans Forældre vare,
 har man imidlertid ikke kunnet saa
 oplyst, ej heller ved man noget om,
 i hvilken Anledning han kom til Born-
 holm, og hvornaar dette skete, eller
 hvilken Stilling, han i Førstningen
 indtog, men at han svang sig op til
 at blive en meget anset Mand, frem-
 gaar af, at han fandtes værdig til at
 beklæde Posten som Vice- og Lands-
 dommer, hvortil han udnævntes ved
 en Bestalling dat. 17°, 1686 (da var
 han kun 32 Aar gl.), samt deraf, at
 han omtrent samtidig maa være bleven
 gift med Borgmester i Svaneke Poul
 Koesøeds Enke, Magdalene Margrete
 Høeseler, der var en adelig Dame,

*) De af Rigsarkivet ved L. Laursen i Ud-
 drag udgivne tre Bind af „Kronens
 Skioede“ (Kjøbenhavn 1590—91) gaa kun
 til Slutningen af Aaret 1648, og give
 altsaa ingen Oplysning om Ballensgaards
 Salg.

*) Ordet Skib betyder her med Forsæt.

født 1652 i Haderslev. Hun var kun 2 Aar ældre end han; de vare altsaa i deres bedste Alder, og maa anses for at have siddet i stor Velstand i de godt 20 Aar, det forundtes dem at leve sammen; thi ved Konens Død 1707 var Vice-Landsdommer Müller utvivlsomt Dens rigeste Mand. I Ægteskabet med Magdalene Margrete Hefeler, havde han 5 Børn, og i 2det Ægteskab med Anna Cathrine Frørup 2 Børn. Hun giftede sig igjen et Par Aar efter hans Død med Kommandørkaptajn til Sø, Henrich v. Suhm, som nu med hende fik Vallensgaard, hvorfor Müllers ældste Søn, Poul Anthoni Müller i Forening med sin Hustru (Elsebeth Bohne*), kjøbte den af forannævnte sin Stedfader, Henrich v. Suhm, ^{30/11} 1723 for 2000 Slettedaler. Fra nu af blev Gaarden i Slægten Müllers Eje lige til den Dag i Dag.

Vi maa imidlertid tilbage til Stamfaderen Ancher Anthoni Müllers Udnævnelse til Vicesandsdommer. At han i en Alder af 32 Aar blev valgt til en saa ansvarssfuld Post, var begrundet i særlige Forhold. Den virkelige Landsdommer hed Mathias Rasch, en Raadmand i Rønne, hvis Fader, Jes Rasch, var Herredsfoged i Slesvig. Han var bleven valgt til denne betroede Post d. 29. Aug. 1678, og i Førstningen synes alt at have gaaet roligt og ret godt for ham, men saa fik han nogle Aar senere den berygtede Amtsskriver Augustus Dechner til sin Dødsfiende, og denne forstod at gjøre ham Livet surt. Aarsagen til Sjendstabet var nærmest, at de begge, skjønt de var gifte Mænd, havde kastet deres Dine paa en ung Enke, Lisabet Bohm, som syntes at foretrække Landsdommerens Tilnærmelser for Dechners. Dette skulde hævnnes og blev det; thi da Landsdommeren var Dechner

1000 Rdl. skyldig og ikke kunde betale dem, lod Dechner ham i Aaret 1686 under et Ophold i Kjøbenhavn belægge med Gjældsarrest, ud af hvilken han først slap ved Kongens Mellemkomst i Slutningen af 1688, men ved sin Hjemkomst til Rønne blev han af Dechner atter belagt med Arrest, indtil han ved Benners Hjælp stillede Sikkerhed. Den 30. Januar 1689 kunde han atter indtage sit Dommersæde. Medens altsaa han sad i Arrest, trængte man til en anden Landsdommer, og derfor blev Ancher Anthoni Müller Vice-Landsdommer. Det var meget ulovlige Tider, i hvilke disse to Mænd skiftevis maatte affige Landsthingsdomme. Bornholmerne vare i disse Aaringer i allerhøjeste Grad ophidsede over Amtsskriver Augustus Dechners mange og store Forurettelser; de Klagede Gang efter Gang; indtil endelig efter flere Aars lange og indgaaende Undersøgelser Dechner fik sin velfortjente Straf (at brændes med Tybemærke, fagstrygges og gaa i Slabelænker paa Bremerholm til sin Død).

Under denne aarelange Undersøgelse af Dechners Forhold, o. a. desl., maatte saavel Landsdommeren selv som Vice-Landsdommeren affige Landthingsdomme, som voldte dem selv stor Fortræd. Mathias Rasch affagde saaledes en Landthingsdom, dat. d. 21. Aug. 1689, i Følge hvilken Dechner dømtes som for grovt Tyveri til at strygges til Ragen, brændes med Tyvs Mærke i Panden og fræmsendes at gaa i Jærn paa Bremerholm for Livstid, en Dom, som vistnok var vel fortjent, men som desuagtet paa Grund af en Indberetning fra Dechners Ven, Amtmand Wetberg, bevirkede, at han, Landsdommer Mathias Rasch, blev kaldt til Kjøbenhavn for at forsvare sin Dom, og samtidigt blev suspenderet fra sit Embede. I den Tid, han var suspenderet, fik Vice-Landsdommer

*) Saaledes stavedes stedsø dette Navn i ældre Tider.

Andet Anthoni Müller med en Sag at gjøre, der ogsaa voldte ham Ulykke. Der var af Byfoged Daniel Bart og af Müller affagt Domme, som af en Kommission kjendtes døde og magtesløse, og Müller fik for sin ubefindige Dom en Mykkt paa 400 Rdlr., et stort Beløb i hine Tider, samt 50 Rdlr. i Omkostninger. Mykkten kunde han, den rige Mand, sagtens betale, men Stammen var ikke til at faa afvasket. At der dog har været formildende Omstændigheder ved hans Dom, fremgaar af, at han ikke blev afskediget, hvilket derimod Byfoged Daniel Bart blev. Han vedblev dog at være Vice-Landsdommer til sin Død. Landsdommer Rasch fik, efter at hans over Døchner affagte Dom, for hvilken han blev suspenderet, den Tilfredsstillelse at se, at denne Dom af Højesteret tilsidst blev godkjendt alligevel — og eyekberet! og nu fik han igjen sit Embede som Landsdommer. Det havde været urolige Tider for baade ham*) og Andet Anthoni Müller, der nu hentebede Resten af sit Liv, ca. 16 Aar, under roligere Forhold. I Aaret 1687 fik han fornemt Besøg, idet selve Kong Christian den femte under en Rejse til Christiansø ogsaa gjæstede Bornholm. Til Svanike ankom han d. 8. Maj for derfra med Følge ombord paa sine Drølogsstibe at rejse over til den nævnte Ø for at bese Fæstningsværkerne etc. etc. Under sit 2 Dages Ophold i Svanike boede han hos Vice-Landsdommer Müller, der heldigvis var rig nok til at kunne modtage saa høje Gæster paa en værdig Maade. Til Minde om Besøget i Svanike ophængtes senere i Kirken en Tavle med følgende Indskrift:

Anno 1687. den 7. May, er den Stormægtigste Monark, over Danmark og

*) Mathias Rasch fik senere alvorlige Ubehageligheder af sit Forhold til Elisabeth Bohn.

Norge, Konning CHRISTIAN den femte, til en glædelig Amindelse for nu værende og efterkommende Indbyggere her til Bornholm, med en Escadre af sex Fregatter ved Sandvig ankommen; geleidet af eftersevne Herrer, nemlig Hans Høje Excellence Herr Stadtholder i Norge, Ulrich Frederich Guldenløwe, Hans Høygrævel. Excellence Geheime Raad og Ober Jegermester Hr. Conrad von Keventlaw, Hans Excellence Geheime Raad og General-Admiral-Lieutenant Hr. Niels Juel; Hans Excellence Hr. Geheime-Raad Kumohr; Hr. Ober-Kammer Junker Adam von Knudt, Ridder; Hr. Admiral Henrich Span Ridder, Hr. Etalz-Raad og Krigs-Secretaire Jens Harboe; Hr. Ober-Rente-Mester Peter Brandt, Ridder; Hr. Marchal Rab; Kammer-Juncker von Stökken; forffiarer Paske von Negendanch; Mund-Skient Monsieur Puseldorph. Fregatternes Navne ere: Elephanten hvorpaa Hans Kongl. Mayett. var Selv; Packan, Schwermeren, Blaae-Heyre, Mynden, og Macrellen; Efter at Hans Kongl. Mayett. havde beseet Slottet Hammershuus den 8de May reyste Hans Mayett. samme Dag derfra igiemmem Rønne og Nexø til denne Bye, hvor Borgerfabet stod i Gævær, og tog imod Hans Mayett. med trende Ere Salver. Paa den Tid var Høyædle og Velbaarne Johann Diderich von Wetberg Obrister, Ober-Commandant og Amtmand her paa Landet; Wædle og Velbyrdige Ancker Müller, hos hvilken Hans Maytt. logerede, Vice Lands-Dommer; Hr. Hans Dominici Sogne-Præst til Ipsker og Svanike Menigheder, Anders Thiess Stads-Capitaine, her sammesteds; Og som Hans Mayett. var her i Byen indtil d. 10. May imod Aften, og imidlertid besaae denne Kirke, er Hans Mayett. gaen herfra til Skibs, over til Fæstningen Christiansø; da er dette til en ævig Huskommelse opsadt. Kongen see Lykke; Kongen leve længe!

Da dette Kongebesøg foretoges, var den ulykkelige Dom, Müller senere affagde, endnu ikke falden, lige saa lidt som den Dom, der bewirkede, at Landsdommer Mathias Rasch blev suspenderet, og saaledes var disse to ansete Mænd altsaa endnu i Kongens Gunst og Naade, men den indviklede og langvarige Undersøgelse af Amtsskriver Augustus Døchners hele Embedsforørelse og de Netsager, alt dette

forvoldte, skulde snart efter bringe Ulykke over dem begge. Fra 1690 til 1707 høres ikke meget til Müller; efter Augustus Dechners alvorlige Afstraffelse og snart paafølgende Død kom der mere Ro i Sindene paa Bornholm, hvor der i en Del Aar næsten havde været Oprør imod den uredelige Amtsforbinder og hans Brødre og Dommerne havde nu, da hele denne Sag var afsluttet, bedre Tider. I Begyndelsen af Aaret 1707 maa Vice-Landsdommerens Kone, Magdalene Margrethe Hefeler, være død, thi der var Skifte efter hende d. 14. Marts s. A. Efter Jul. Vidstrups Stamtable over Familien Müller ejede Ancher Anthoni Müller ved hendes Død følgende Landejendomme:

Af Skiftet efter Magdalene Margrethe Hefeler ses, at Landsdommer A. A. Müller var Ejer af det efterfølgende Fordegods. Landsdommer Müller ansøgte Kongen ¹⁰/₁₀ 1696 om adelig Sædegaard's Frihed paa Vallensgaard; men det blev ikke bevilget paa Grund af, at der tidligere er tillagt Bornholmerne „sær Frihed“. Müller ejede den Gang foruden Sædegaard den 206 Tdr. Hartk. inden 2 Mil fra Sædegaarden.

I. Vallensgaard i Aaker Sogn af Hartk. 21 Td., vurd. for 15' 0 Dlr.

II. Fordegods hørende til Vallensgaard. I Aaker Sogn: 1 Gaard i Nyby af Hartk. 3 Td., vurd. for 135 Dlr.; 18 Vg. af Hartk. 7 Td. 2 Skp. 3 Fdk., vurd. for 335 Dlr. 2 Mk. 8 Sk.; 2 Eg. af Hartk. 7 Td. 2 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. ¹¹/₁₃₀ d., vurd. for 278 Dlr. 2 Mk. 8 Sk.; 3 Eg. af Hartk. 9 Td. 5 Skp. 2 Alb. ³⁷³/₁₃₀ d., vurd. for 370 Dlr. 12 Sk.; 4 Eg. af Hartk. 9 Tdr. 5 Skp. 2 Alb. ³⁷³/₁₃₀ d., vurd. for 370 Dlr. 12 Sk.

III. Af det gamle Fordegods hørende til Vallensgaard. I Østerlarsker Sogn: 16 Vg. af Hartk. 3 Td. 5

Skp., vurd. for 172 Dlr. 2 Mk.; 17 Vg. af Hartk. 3 Td. 5 Skp., vurd. for 172 Dlr. 2 Mk. I Pederster Sogn: 3 Vg. af Hartk. 5 Td. 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. ¹³/₁₃ d., vurd. for 245 Dlr. 2 Sk. I Bobilsker Sogn: 1 Vg. af Hartk. 5 Td. 1 Alb. ³⁵/₁₃ d., vurd. for 226 Dlr. 6 Sk.

III. Fordegods, kjøbt af Fru Karen Andersdatters Arvinger. I Aaker Sogn: 57 Eg. af Hartk. 7 Td. 2 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. ¹¹/₁₃₀ d., vurd. for 282 Dlr. 1 Mk. 10 Sk.; 60 Eg. af Hartk. 8 Td. 2 Skp. 2 Fdk. 1 Alb. ¹¹/₁₃ d., vurd. for 316 Dlr. 10 Sk.; 61 Eg. af Hartk. 8 Td. 1 Fdk. ¹¹/₁₃ d., vurd. for 32 Dlr. 1 Mk.; 62 Eg. af Hartk. 7 Td. 1 Skp. 1 ⁴¹/₁₃₀ d., vurd. for 264 Dlr. 1 Mk.; 63 Eg. af Hartk. 7 Td. 3 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. ¹⁸¹/₁₃ d., vurd. for 286 Dlr.; 65 Eg. af Hartk. 8 Td. 3 Skp. 1 Fdk. 2 Alb. ³⁸¹/₁₃ d., vurd. for 321 Dlr. 2 Mk.; 66 Eg. af Hartk. 10 Td. 1 Alb. ³¹¹³/₁₃₁₁ d., vurd. for 376 Dlr. 3 Mk.; 1 Vg. af Hartk. 1 Td. 4 Skp. ³²⁴/₆₆ d., vurd. for 77 Dlr. 8 Sk.

V. Skovsholm i Ibsker Sogn med 3 tilliggende Huse og et Hus paa Lyngen (Hartk. ikke angivet), vurd. for 1200 Dlr.

VI. Fordegods hørende til Skovsholm. I Ibsker Sogn: 2 Vg. af Hartk. 4 Td. 2 Skp., vurd. for 195 Dlr.; 9 Vg. af Hartk. 3 Td. 2 Skp., vurd. for 157 Dlr. Mk.; 1 Gaard af Hartk. 3 Td., vurd. for 135 Dlr. I Bobilsker Sogn: 5 Eg. af Hartk. 8 Td. 4 Skp. 2 Fdk. ²¹⁷/₁₃₀ d., vurd. for 327 Dlr. 3 Mk.; 32 Eg., vurd. for 343 Dlr. 3 Mk. I Pederster Sogn: 15 Eg. af Hartk. 11 Td. 2 Skp. 3 Fdk. 1 ⁵⁴/₁₃₀ d., vurd. for 429 Dlr. 2 Mk. 12 Sk.

VII. Andet kjøbt Fordegods. I Bobilsker Sogn: 17 Eg. af Hartk. 9 Td. 1 Fdk. 1 Alb. ³¹⁷/₁₃₀ d., vurd. for 340 Dlr.; 29 Eg. af Hartk. 10

Ld. 1 Skp. 2 Fdf. 2 Alb. 3^{17/28} d., vurd. for 387 Dlr.; 37 Eg. af Hartk. 7 Ld. 2 Alb. ^{7/130} d., vurd. for 131 Dlr. 3 Mk.; 2 Eg., vurd. for 230 Dlr. Desuden to Gaarde i Fbåker Sogn, den ene vurd. for 208 Dlr. 3 Mk. 2 Sk. og den anden vurd. for 400 Dlr.

VIII. Af det Jordegods, som tilhørte Borgmester Poul Koefoed, var endnu i Behold: 3 Aker Sogn: 17 Bg., vurd. for 250 Dlr., og 9 Bg., vurd. for 350 Dlr.

Desuden var Landsdommer A. A. Müller Ejer af flere Eiendomme og Jorder i Svanike, Neksø, Natirkeby, Rønne, Sandvig og Narsdale.

Hele det samlede Bo udgjorde en Værdi af 41,298 Dlr. 3 Mk. 15 Sk., Gjælden beløb sig til 10,878 Dlr. 3 Mk. 15 Sk., Resten 30,420 Dlr. Her af fik Landsdommer A. A. Müller den ene Halvpart, nemlig 15,210 Dlr., den anden Halvpart blev delt mellem Magdalene Magr. Hefelers Børn af begge Ægtefæber saaledes, at en Broderlod blev 2028 Dlr., og en Søsterlod 1014 Dlr.

Müller stod nu som Enkemand med 4 Børn (et Barn var død), nemlig

1. Antonette Marie Müller, døbt ^{28/10} 1687; hun holdtes over Daaben af Oberstinde Fru Cicelle Grubbe.

2. Mette Marie Müller, døbt ^{29/10} 1689; hun holdtes over Daaben af Karen Hans Koefoeds.

3. Agnethe Elisabeth Müller, døbt ^{7/6} 1691; hun holdtes over Daaben af Agnethe Morten Koefoeds, død s. A.

4. Poul Anthoni Müller, døbt ^{17/6} 1793; han holdtes over Daaben af Oberstinde Fru Cicelle Grubbe.

5. Agnethe Elisabeth Müller, døbt ^{9/12} 1695; hun holdtes over Daaben af Fru Elisabeth Acheleye Claus Koefoeds.

Dmtrent to Aar senere giftede Müller sig anden Gang og nu ogsaa

med en fornem Dame, Anna Cathrine Frørup, med hvem han fik to Børn, af hvilke det ene døde kort efter Daaben og det andet var dødsfød. Han selv døde i Martz 1716 og et Aar Aar senere giftede Enken sig med Kommandør-Kaptein til Søs Henrich v. Suhm, som nu med hende fik Vallensgaarden, den hun ved Skiftet maa have faaet efter Müller*). Dennes eneste mandlige Arving af første Ægtefæll, Poul Anthoni Müller, købte den imidlertid 1723 i Forening med sin første Hustru, Elsebeth Bohn, for 2000 Slettedaler af Stedfaderen. Han var den Gang Kjøbmand i Svanike, og det er rimeligt, at han har „hortpantet“ Vallensgaard og er bleven boende i Svanike foreløbig. Hans første Hustru hed Elsebet Bohn og var Datter af Morten Bohn, Kapt. og Borgmester i Håslø, og Margrethe Poulsdatter Ancher**). De havde i deres Ægtefæll 8 Børn, nemlig:

1. Ancher Anthoni Müller, døbt ^{26/10} 1718, død ^{19/5} 1773.

2, 3, 4 døde som smaa Børn.

5. Magdalene Margrethe Müller, døbt ^{10/5} 1723, død ^{9/6} 1792.

6. Agnethe Elisabeth Müller, døbt ^{1/6} 1724, død ^{21/5} 1770.

7. Margrethe Müller, født ^{9/11} 1729, død ^{25/12} 1797.

8. Herman Poulsen Müller, døbt ^{9/11} 1731, død ^{5/12} 1806.

Disse 8 Børns Moder, ovennævnte Elsebeth Bohn, døde den 13. Oktbr. 1743, og d. 13. November næst efter paabegyndtes Skiftet efter hende; men dette stod paa i lang Tid og tilende-

*) Skiftet efter ham eksisterer ikke, fordi Skifteprotokolten for Svanike for Aarene 1686—1736 har et stort Hul, itet der for Aarene ^{14/1} 1711 til ^{26/2} 1722 intet Skifte er indført, og da Vicelandsdommer Müller døde 1716, tan hans Skifte altsaa aldrig findes.

**) var en Datter af Provst Poul Ancher Håslø.

bragtes først d. 14. November 1744, altsaa et helt Aar efter, at man havde begyndt. Narfagen til, at det traf jaa længe ud, var først denne, at der lige ved Begyndelsen af Skifteforretningen opstod en Strid mellem Enkemand, Rjøbmand Poul Anthoni Müller, og Formanden for Skifteretten, Byfoged Daniel Steenbeck i Svanike. Müller søgte nemlig foreløbig at blive fri for at holde Skifte og anførte som den væsentligste Grund hertil, at han til Kongen havde indsendt Ansøgning om at faa Lov til at hensesidde i uskiftet Bo. Skifteforvalteren, Byfoged Daniel Steenbeck, hævdede haardnakkethed, at det var hans Pligt at lade registrere, for at derefter endeligt Skifte kunde holdes, og han nægtede at bøje sig, før han saa lgl. Majestæts Resolution for, at Rjøbmand Müller havde Tilladelse til at sidde i uskiftet Bo. Det var et stort Bo, der skulde under Behandling, og man faar et Indblik i, hvor stort et Arbejde Skifteretten havde, naar man ser, at denne, inden Sagen endelig afsluttedes, havde holdt Møde d. 13., 14. og 15. November 1743, og derefter ikke igjen før d. 28. 29. Oktbr., samt 4., 14. og 17. November 1744. Sagen havde altsaa hvilet godt et Aars Tid. I denne Mellemtid havde Müller faaet den omstridte Tilladelse og kunde altsaa nu sidde rolig i sit Bo, men saa, ligesom for at drille Byfogden, forandrede han sin Mening og udtalte skriftlig, at han nu alligevel ønskede at holde Skifte med sine Børn, og nu kunde der altsaa skiftes. I Skifteprotokollen findes bl. a. derom følgende indført:

„Anno 1744 d. 8. October ere vi Rættens „Betjente, nemlig kongl. Mayst. By og „Herregfoged Sr Daniel Steenbeck udi Svanike tillige med Ole Madvig, By og Herregskriver Samme steds efter Monsr. Poul „Anthoni Müllers skriftlige Begjæring af „21de October dette aar, mødte udi sterfboet „hos bemældte Monsr. Müller for at gøre

„een Endelig skifte behandling imellem han- „nem og hans born, uaget Enkemanden „har erhvervet kongl. allernaadigst tilladelse „at sidde i uskift boe, men formedelst Enke- „manden har betenkt at det var til hans „egen og sine Børns beste, Saa er da denne „forretning atter begyndt og foretages i den „Hellige Trefoldigheds Naavn.

Her anføres nu Burderingsmændenes Navne, ligesaa Børgernes samt en Del nye Burderinger o. desl., og derefter fortsættes:

„Byfogden som skifte forvalter til Spurde „Enkemanden Monsr. Müller tillige med „de forhen anførte tilstedeværende Myndige „Urfvinger, hvorledes de vilde sig forholde „med den sterfboet tilhørende gaard Wallensgaard kaldet, beliggende udi Acher Sogen, om de sig derom i mindelighed „kunde forenes, eller de vilde have den til „Riidemænds hold hen remitered, hvorpaa „hand var begierendes deres udførlige Spar, „hvor Saa Monsr. Ancher Müller tilligemed „Monsr. Jørgen Peter Kofod*) som myndige „Urfvinger, baade paa Egne og medarvvingers vegne, Svarede, at de er fornejede „med (at) Wallensgaardens Sættes for 1800 „Slettealer her paa Skiftet imellem deres „fader og dennem, men, hvis det var guds „forsyn, at deres fader Monsr. Poul Anthoni Müller skulde forandre sig ved giftermaal, „har de deres Pretention forbeholden, at den „kunde blive Høyere Sat ved Riidemænds „hold, Hvilched og Enkemanden, deres fader „i alle maader bifalt, hvor Saa Disse „Penge anføres sterfboet til beste som er „1800 Sl. Daler.

Derved blev det, og Wallensgaard blev altsaa i Poul Anthoni Müllers Besiddelse, og har siden været i Slægten Müllers Eje lige til den Dag i Dag.

Müller var Enkemand i ca. 6 Aar, men giftede sig saa ^{27/9} 1749 med Cathrine Magdalene Koesoed, en Datter af Morten Koesoed, Stadskaptein i Svanike, og hans 4de Hustru, Cathrine Suanne Hjorth, som den Gang var ca. 17 Aar, medens han var 56 Aar gl., og fik med hende 3 Børn, nemlig:

1. Morten Koesoed Müller, f. ca. 1752.

*) i Ektebøg med en af den afdodes Døtre: Magdalene Margrethe Müller.

2. Elsebeth Cathrine Müller, f. ca. 1756.

3. Cathrine Susanne Müller, f. ca. 1760.

Den ældste af disse tre Søskende, Morten Koføed Müller, blev Sømand og døde ugift, vistnok 1772. Elsebeth Cathrine blev gift med Poul Ancher i Rønne, og Cathrine Susanne blev gift med Bendt Rasmussen Kjølser, Korporal 8. Sgd., Lynggaard i Aker.

Poul Anthoni Müller beboede paa sine sidste Dage Wallensgaarden, hvor han døde enten i Slutningen af 1763 eller lige i Begyndelsen af 1764, thi d. 19. Januar det nævnte Aar var der Skifte efter ham*). I sit Ægteskab med ovennævnte Cathrine Magdalene Koføed havde Müller kjøbt Wigegaard i Ibsker Sogn, eller rettere Wigegaards Stæl. Bygninger havde der i mange Aar ikke været paa denne Gaards Jordlod, som herefter dreves under Svanen. Ved Müllers Død var der saaledes 2 Gaarde: Wallensgaard, den største og bedste, og Wigegaard den mindste og ringeste, som hørte til Dødsboet og saaledes faldt i Arv. Under Skiftet opstod der imidlertid saa stor Uenighed mellem Arvingerne om Delingen i det hele taget, men især om, hvem af Børnene Sædes Afgang og Indløsningsretten til Wallensgaard tilkom, at Skifteforvalteren henviste Sagen til Domstolene, og den 9. April 1766 kjendte Højesteret, at Afdgangen til Wallensgaarden tilfaldt den 14-aarige Morten Koføed Müller, der var den afdødes yngste Søn af sidste Ægteskab, men at hans Moder som Enke efter Faderen skulde beholde Brug- og Beboelsesretten til sin Død. Endvidere bestemtes i Dommen, at de to Helbrødre, Landsdommer Ancher Anthoni Müller og Lieutenant Herman

Poulsen Müller, kunde afgjøre med hinanden indbyrdes, hvem af dem der skulde have Wigegaarden, og ved et imellem dem indgaaet Forlig af 16. Juni f. A. enedes de om, at Landsdommer Müller skulde have den, imod at betale til sin Broder Lieutenant Müller 200 Slettedaler. Nu var der foreløbig Ro imellem de stridende Parter — en Højesteretsdom maatte da som nu respekteres. Men Frenden varede desuagtet kun ca. 7 Aar, thi saa døde den af Højesteret udnævnte Arving til Wallensgaard, Morten Koføed Müller, i en Alder af kun 21 Aar uden at have været gift og uden at efterlade sig Livsarvinger. Den gamle Strid om Wallensgaard blussede nu atter op, og atter maatte der en Højesteretsdom til for endelig at faa den bilagt. Før vi imidlertid gaa videre, skal her meddeles en Afskrift af Søndre Herreds Skifteprotokol 1702—82:

Folio 24, b.

„Anno 1773 d. 22. Junij Indfandt sig paa Embedets og Rettens Deigne, som Skifte for Valter Høyædle og Velbaarne hEr*) Johan Christian von Urne, og paa hans Vegne modte hans fuldmægtig Sr Peder Dam, tilligemed Kongl. May^{ts} Byefogd i Nerøe og Aakirkebye, samt Herrefogd og Skifte Skriver i Søndre Herred, Niels Jespersen, med de af Aakersogn tvende anordnede Durderingsmænd, Hans Olsen og Peder Munch for efter foregaaende berømmelse og tillysning at holde Skifte og Deling efter ved Døden afgangne Morten Kofod Müller som døde paa Rejsen fra Holland til Bornholm udi sidst ledne Julii Maaned a: p: Hvilkens afdøde var Jorde drot til Vallens Gaarden. Imellem hans Efterladte Moder Chatrina Magdalena Kofod i Ægteskab med hEr Captain Peter Raff Dam, paa bemeldte gaard, og den afdødes Halv og fuld Søskende som er af hans Sl. fader Poul Anthoni Müllers første ægteskab 2 brødre og 3 Søstre, den ældste broder:

Velædle hEr Landsdommer Ancher Anthoni Müller paa 20 Vgd. Spdlgd, her i Sognet som har efterladt sig 4 børn, 2 Sønner og 2 døtre, den ældste Michel Nan-

*) Som Regel skulde der holdes Registrering og Skifte inden 30 Dage efter Dødsdatoen.

*) Dette Ord, ligesom alle d andre, etc her skjøntvone med den originale Skrive- og Staveaabe.

sen Müller 23 Aar gl. for ham er Corator Vædle H^{Er} Raptain Alexander Kofod af Svaneke, som ey mødte.

Den 2den Søn, Poul Anthoni Müller, 21 Aar gl. for ham er Vædle H^{Er} Lieutenant Herman Müller Corator boende paa store Canicegaarden i Boelstersogn, som mødte.

Den ældste datter Anna Elisabeth Müller 2 Aar gl. for hende Værges Moerfaderen Vælværdig H^{Er} Lars Rasmussen Sognepræst for Hasle og Rudtsker menigheder.

Den 2den datter Elsebeth Agnethe Müller 1 Aar gl. for hende Værges Værværdige Casse Møller, Sognepræst for Olster og Allinge menigheder.

Den 2den den afdødes halvbroder H^{Er} Lieutenant Herman Müller, den ældste halv søster Magdalene Müller, Sl. Jørgen Peters af Svaniø, den anden halv Søster Agnethe Müller, som var i ægteskab med H^{Er} Captain Alexander Kofod af Svaniø, som haver efterladt sig en Datter navnlig Elsebeth Kofod 15 Aar gl. for hende værges faderen, den tredje halv søster Margrete Müller i Ægteskab med H^{Er} Bye og Herredsriver Jørgen Madvig af Svaniø, den afdødes fuldsøskende ere tvende Søstre den ældste Elsebet Cathrina Müller 17 Aar gl. for hende værges bemeldte Jørgen Madvig, den anden fuldsøster Cathrina Susanna Müller 13 Aar gl. for hende værges velvædle H^{Er} Lieutenant Kofod af Svaniø, den afdødes halv Søskende tvende brødre, den ældste Poul Anthoni 5 Aar gl. den anden halv broder Christian Peter Dam 3 Aar gl. for disse værges faderen H^{Er} Capitain Dam, hvor saa Skifteretten udi Haus Kongl. May^{lts} Høje Naavn blev sadt og holdet, med anbefalnin til vedkommende som Sædvanligt p. p. Skifte Retten paa æske, at Vedkommende vilde angive og fræmvisse hvis gods og formue denne Sl afdøde maatte have efterladt sig til Registering og Vurdering, hvorpaa blev fremsagt et Skiftebrev ganget efter denne Sal. afdødes fader Poul Anthoni Müller dateret d. 19. Januarii 1764, hvor af erfares, at denne Myndling er bleven forlods tilfåaet 30 Sld. og i Arv af Boets beholdne Midler 129 Sld. 3 Mk. 12 Sk. Hvilken gave og Arv var Moderen bevilget Rente fri, indtil Myndlingen selv kunde imodtage efter bemeldte Skifte Brevs nærværende udovisning. Summa bedrager sig denne Sal. afdødes ganste Middell og formue til 159 Sld. 3 Mk. 12 Sk. Men denne Sl afdødes stiftader H^{Er} Captain Dam foregav at have udlagt mere end dobbelt saa meget til den afdødes af Sl Hr Landsdommer Müllers anlægde Proces angaaende Sæde, Udgangs Rettighed her til Wallensgaarden, hvorimod han formeente at nyde denne liden Arv som et

Ekvivalent, for saa vidt samme kunde tilstrække, hvilket syntes billigst, lige som saadant icke heller af nogen blev imodstaaet. Efter en allernaadigt affagt Højeste Rettets Dom dateret d. 9. April 1766 erfares, at denne Sl. afdøde Morten Kofod Müller var tilkiøbt Sæde adgang og indløsnings Rettigheden her til Wallensgaarden for den paa Skiftet fastsatte Sum 3000 Sld. med videre samme indeholder som nu blev allerunderdanigst paategnet og tilbage Leveret. Thi var Skifte Rettens tilspørgsel til Samtlige Vedkommende hvorledes de nu angaaende denne gaards Tagt og Sætning være for Ene, samt hvis Sæde og indløsnings Rettigheden efter denne Sl. afdøde skulde tilhøre, om de derom i Mindelighed samlig kunde omgaaes eller de vilde have samme hen viist til Lands Lov og Rett, hvorefter Skifte Retten var deres udførlige Svar begierende. Hvor paa de samlig tilkiødegav, at hvad Gaardens sætning betræffer saa vel som beboelsen, da skulde det dermed forblive ved forrige Sætning, de 3000 Sld. — og den Sl afdødes Moder at beholde Beboelsen sin Levs Tid, Angaaende Sæde og indløsnings Rettighed i og til bemelte Wallensgaard, da Paastoed H^{Er} Lieutenant Herman Müller paa store Canicegaard i Boelstersogn som Hans Sl faders nu yngste Søn og den afdødes halvbroder paa fædrene side, Ene og allene efter dette Lands Praxis og brug at tilkomme Indløsnings Rettigheden, udi bemeldte gaard. H^{Er} Capitain Dam paa bemelte gaard paastoed, paa hans (Kones) Vegne, at deres i Ægteskab sammenavlede yngste Søn Christian Petersen Dam, som den afdøde Morten Müllers yngste halvbroder paa Mødrene side tilkommer Sæde Rettigheden i bemelte gaard og siden Sl. Poul Anthoni Müllers Eldste Datter Elsebeth Müllers Værges H^{Er} Byesriver Madvig ikke var mødt ved dette Skifte for at paafaae sin myndlings ret, i henseende til denne Gaards indløsnings Ræt, saa paastaar hendes moder Cathrina Kofod, at bemelte Sædes Ræt nu tilkommer hendes Daatter som fuld Søster til den afdøde, hvem Sædes Rettigheder arves efter; Sg^r Lieutenant Müller holdt sig til sin forrige gjorde paastand, at hand efter Køven er nærmest til indløsnings Rettigheden udi bemelte gaard, paa oven anførte fundament og grund, og ansaa derimod Captain Dam og hans Hustru for deres Børn gjorde paa stand om indløsnings Rettigheden som ulovlig og ugrundet H^{Er} Captain Dam sparede at hand formeente hans Paastand at være ligesaa grundet som Lieutenant Müllers. Efter som Parterne i Mindelighed herved Skiftet icke

kunde blive for Ene og Skifteforvalteren ikke er autoriseret her udi at decidere, blev deres Paastrand henvist til vedkommende Dommers Paaftiendelse. Som ikke var videre ved dette Skifte at observere undtagen at hvem i sin Tid skulde blive rette Jord drott, til denne gaard, den tilkommer at betale dette Skiftes Beføstning som er til Skifteforvalteren 4 Sld. og for Hans Tiennere 3 Sld. Skriveren at have 4 Sld. Vurderings Mændene hver at have 1 Sld. er 2 Sld. Og siden Gaardens Sætning, de 3000 Sld. ikke kan beregnes til størboets indtægt, men hvem Sæde og Indløsnings Rettigheden i sin Tid tilfalder Bør at indløse Gaarden for bemelte Summa, og altsaa kan dette størbo ikke anderledes end et fallit boe ansees, altsaa Skjønner ikke Retten andet end det stemplede Papir til denne for Rettning bør være 3 arck a 24 Sk. e 1 Sld. 8 Sk. Alt saaledes er tilganget og Pasferet atesteres her med. Ustædet ut Supra P Dam, Niels Jespersen, Vurderingsmændene H. Olsen, P. H. Munck. Som Arvinger og Dærger H. Müller P. R. Dam.

Da Skiftet saaledes blev sluttet, uden at der var opnaaet Forlig mellem Arvingerne, henvisstes altsaa Sagen angaaende Sæde-Udgang og Indløsningsretten til Wallensgaard til Domsfolene, og der opmeldtes saa otte Mænd til i Forening med Herredsdommeren at paafende Sagen. De 8 Meddomsmænd vare Anders Christophersen, Christian Fochumsen, Jep Pedersen, Laurz Laursen, Anders Jensen, Ole Jensen, Mads Sommer og Rasmus Rjøller. Dommeren, By- og Herredsfoged Niels Jespersen i Neksø, veg sit Sæde, fordi han var besvogret med Parterne, og Bykriver J. F. Kramer i Neksø udnævntes til Sættedommer. Resultatet af disse Undersøgelser blev, at de 6 af Meddomsmændene og Sættedommeren kendte for Ret, at Sædes-Udgang og Indløsningsret til Wallensgaard tilkom Lieutenant Herman Poulsen Müller, den af dødes Halvbroder, medens de 2 af Meddomsmændene kendte for Ret, at hans ældste Højsøster Elisabeth Catharine Müller var nærmest berettiget til Wallensgaard og saaledes

burde have Sædes-Udgang og Indløsningsretten til den — og mærk værdig nok tiltraadtes dette af Landsdommeren, Hans Jørgen Skovgaard. Lieutenant Müller inbankede imidlertid denne efter hans og manges Mening urigtige Landsthingsdom for Højesteret, som derefter fik Sagen til Behandling d. 13. Martz 1776. Den af Sættedommeren og de 6 Meddomsmænd affagte Kendelse saa vel som de 2 Meddomsmænds og endelig selve Landsthingsdommen fræmlagdes nu for den høje Ret, som derefter affagde følgende klare og tydelige korte Dom:

Lieutenant Herman Müller
Bør have Sædet, Udgang og Løsnings Ret til Wallensgaarden for den paa Skiftet d. 22. Juni 1773 forsatte Summa 3000 Slettedaler; Og Catharine Magdalene Dam være berettiget til at Brnge og Beboe samme Gaard sin Livstid. Processens Omkostninger for alle Retter ophæves. Til Justits-Cassen Betaler Poul Mortensen Kofod som den tabende 5 rdlr.

Datum ut Supra. Nostro Sub Sigillo. Teste Fideli et Dilecto Confiliario Int mo Conferentia et Justitiario Nostro.

ES

Kragh Juell Wind.

Lieutenant Müller, som var saa heldig at vinde denne for ham saa vigtige Sag, var gift med Cathrine Dam, Enke efter en i hine Tider vel kendt og anset Mand, Diderich Busch, paa Store Kannikegaard i Bobilsker, hvilken Gaard han havde faaet efter sin Fader, Major Rasmus Nielsen, for Købesum 200 Sld. til Ejendom for sig, sin Hustru og sande Arvinger. Om nu Lieutenant Müller straks efter Højesteretsdommens Affigelse flyttede til Wallensgaard eller ej, vides ikke, men da hans Hustru, forannævnte Catharine Dam, var død og der den 24. Maj 1786 holdtes Skifte efter hende, boede han paa Wallensgaard, thi da ovennævnte Højesteretsdom fræmlagdes paa dette Skifte, fik den følgende Paategning:

Fremlagt og observeret paa Skiftet efter Hr. Kapt. Müllers afdøde Frue paa Wallensgaarden i Aker d. 24. Maj 1786.

Rogert. Heiberg.

Müller havde i sit Ægteskab med Catharine Dam en Datter ved Navn Anna Margrethe Guxhou Busch, aabenbart opfaldt efter Bedstemoderen, Rasmus Nielsens Frue. Hun blev gift med Rjøbmand Herman Sonne af Refsø, men døde efter at have født sit eneste Barn, Knud Diderich Sonne, født i Novbr. Maaned 1768.

Denne nu godt 18 Aar gamle Arving fik nu ikke blot Kannikegaarden, der var ukendt til ham paa Skiftet efter hans Moder for Tact 900 Slettedaler, ifølge Lieutenant Müllers frivillige Tilbud paa Skiftet til Brug og Ejendom lige straks, men han fik desuden 1000 Slettedaler til 1ste Januar 1787, samt af Voets Løsøre følgende: En Sølvkande overalt forgyldt, vel omtrent 90 Lod, i hvis Laag stod en hollandsk Formelingsmedaille af 1630, og et gammeldags Sængested med Billedhugger- Arbejde og deri værende Sængeklæder, hvilke Ting straks overleveredes til Arvingens Børge. Med Hensyn til Vallensgaard, da kom den ikke i Betragtning ved dette Skifte og kunde ikke falde i Arv før efter Lieutenant Müllers Død.

Denne har da rimeligvis snart efter at have holdt Skifte flyttet til Wallensgaard, og ca. $\frac{1}{2}$ Aar derefter giftede han sig med en Datter af Præsten i Afirkseby. Hendes Navn var Birgitte Elisabeth Whitte, hun var 19 $\frac{1}{2}$ Aar, Müller ca. 55 Aar. De levede sammen i lidt over 20 Aar og havde i den Tid 13 Børn, nemlig:

1. Cathrine Sophie Müller, f. 1787, d. $\frac{1}{6}$ 1872.

2. Poul Anthoni Müller, f. $\frac{2}{11}$ 1788, d. $\frac{26}{11}$ 1853 Skibskapt. (D. M.) boede i Svanike og var gift med Signe Kirstine Margrethe Gram.

3. Agnethe Müller, f. 1790, død ugift.

4. Hans Severin Müller (Tvil-ling), f. 1791, d. $\frac{27}{3}$ 1876, Lieutenant, 3. Sgd. Loftsgaard i Nylarsker Sogn, var gift med Margrethe Kirstine Naby.

5. Herman Ancher Müller, f. 1791, d. 1873, Krigsraad, Toldkontrollør i Fredericia, gift 1ste Gang med Cathrine Elisabeth Hansen og 2den Gang med Ane Joachimine Margrethe Cathrine Møller. (4 og 5 var Tvillinger).

6. Johannes Müller, f. 1792, d. 1807.

7. Mathias Sehested Müller, f. 1794, 26. Sgd. Bækfegd. i Østerlarsker Sogn, blev gift med Ane Svendsen.

8. Alexander Jagenreuter Müller, f. $\frac{10}{1}$ 1795, d. $\frac{25}{11}$ 1871, Krigskancellifretar, Rjøbmand i Afirkseby, var gift med Cecilie Cathrine Elleby.

9. Margrethe Müller, f. 1796, d. 183 $\frac{1}{2}$.

10. Birgitte Müller } døbdesomsmaa.

11. Helene Müller }

12. Birgitte Wilhelmine Müller, f. 1802, d. 1864, gift med Carl Hansen Kofod, Løjtnant, 22. Sgd. Sjæle-gaard i Østermarie Sogn.

13. Jørgen Peter Müller, f. $\frac{30}{6}$ 1804, Proprietær til Vallensgaard i Aker Sogn, gift med Johanne Christine Hansdatter.

Sidstnævnte arvede Gaarden efter sin Fader, brugte og beboede den til 1874, i hvilket Aar, d. 28. Oktober, han solgte den til sin Søn, Johannes Georg Müller, for 31,000 Rddlr. samt et Undentag. Gaarden var, da Johannes Müller i en tidlig Alder modtog den, i flere Henseender paa Grund af hans Faders Sygdom forfaldt og lidet indbringende. Der var kun 60 Tdr. Land virkelig Avlsjord, og Besætningen af Kvæg bestod kun af 12 Malkekøer og ca. 30 Stykker Ungkvæg; Hygningerne vare usle og Skovene mishandlede, særlig fordi Fæstnerne havde Ret til at lade deres Kreaturer græsse i Skov og Krat,

tilhørende Ballensgaard. Den unge Müller tog imidlertid kraftigt fat, købte Græsningsretten tilbage for senere at tilplante ca. 50 Td. Land med Gran, Bøg og Ask. Hvor han plantede Gran, henlaa Areallet den Gang som Lyngmark, bebovset hist og her med Enebuske og vildtvoksende Naaletræer; nu er en lovende Skov i Bæfst paa disse øde Marker. Til Gaarden hører en Mosestrækning af den Slags, hvor man under et forholdsvis tyndt Moselag træffer et værdifuldt Mergellag; Müller lod Vandet aflede for at udnytte Mose- og Mergellaget, og for Øjeblikket er der til Ballensgaard ikke blot tilstrækkelig Mosemergel til Gaardens eget Behov, men der sælges ogsaa megen Mosemergel til Omegnen, en for Gaarden ret indbringende Forretning. Johannes Müller har gjort et stort Arbejde paa denne Gaard, der er saaledes gjort mange Tønder Land ryddelige for Sten, og der er her, som paa de fleste af Bornholms Gaarde, dragnet og opbrudt Arealer, som hidtil henlaa saa at sige til ingen Nytte. Medens der som foran bemærket, da han modtog Gaarden, kun var 60 Tdr. Vand Afskjord til den, er der nu ca. 150 Tdr. Land under Pløj.

Johannes Georg Müller blev gift med en Datter af daværende Proprietær, nuværende Kammerraad Johannes Kofod til Store Munkegaard i Aker, Anine Christine Kofod. De leve begge endnu og have 4 Børn:

1. Endnu Baldemar Laurentius Müller.

2. Axel Olaf Müller.

3. Elisabeth Müller og

4. Hedevig Müller.

Den ældste af disse købte den 7.

Oktober 1904 Ballensgaard af sin Fader; han er gift med Thyra Kofod fra Sigaard i Aker. Dette Egtepar bebor altsaa nu den nævnte Gaard, medens Proprietær Johannes Müller og Hustru bebo en smuk lille Villa, Klippely kaldet.

Ballensgaard har før havt et langt større Areal end nu, idet flere større og mindre Parceller er frasolgte. I Traps Beskrivelse af 1857 over Bornholms Amt staar den anført med 35 Tdr. 2 Skpr. 2 Fjbd. 2 $\frac{1}{4}$ Alb Hartkorn; nu har den kun 22 Tdr. 3 Skp. 3 Fjbd. $\frac{1}{2}$ Alb. Hartkorn. Det er imidlertid dog en af Derris største Gaarde, som i 200 Aar har været i Slægten Müllers Eje. Der er utvivlsomt foregaaet meget her, som vilde være af historisk Interesse, — særlig i Schweder Kettinges Tid —, hvis vi kendte det, men derom er ikke bevaret andet end de større Aktstykker, af hvilke en Del haves i Dr. Hübertz udmærkede Værk: Aktstykker til Bornholms Historie. I den sidste Udgave af Traps Beskrivelse over Bornholms Amt siges, at 1624 ejedes den af Henrik Ramels Arvinger og kaldtes da Herregaard.

Med Udarbejdelsen af dette lille Arbejde har Jul. Bidstrups Stamtable over Slægten Müller været mig til stor Nytte og er med Hr. Bidstrups venlige Tilladelse bleven stærkt benyttet. Som andre Kilder nævnes Thuras Bornholms Beskrivelse og Hübertz Aktstykker, samt nogle originale Dokumenter, og endelig Optegnelser, jeg har samlet i Arkiverne i Kjøbenhavn.